

Amerikan Sineması'nda Bilim Kurgu Türünde Yer Alan Korku Metaforları:

“Kuyruklu Yıldız ve Asteroid Tehlikesi”

Fear Metaphores That Exist in Science Fiction Genre in American Cinema:

“The Danger of Comet and Asteroid”

Burcu BALCI

Arş. Gör. , Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi

Abstract

Various film genres in today's American Cinema can be evaluated with lots of theoretical perspectives. Two of these perspectives are "Semiological Approach" and "Feminist Theory". The main intention of this article is to decipher and criticize the contribution of cinema to the patriarchal system and its continuity. In this research, some American science-fiction movies were evaluated. The two sample movie, Armageddon (directed by a male director) and Deep Impact (directed by a female director) has been chosen according to their theme and time period (1998) similarity. Technically and methodologically, Semiologic Film Criticism is used. Feminist Theory is used in theoretical approach as well.

In conclusion, it is discovered that the "Deep Impact" and "Armageddon" movies maintain the patriarchal system on the quiet. It is also found that both male and female characters in these movies, have been created according to patriarchal system and the family ideology maintained in view of Feminist Theory.

Özet

Günümüz Amerikan sinemasında çeşitli film türleri çok çeşitli kuramsal bakış açılarından incelenebilir. Bu yaklaşımlardan ikisi, göstergebilimsel yaklaşım ve 'feminist kuram'dır. Bu makalenin temel amacı, sinemanın ataerkil sisteme ve onun devam etmesine yönelik katkısını deşifre etmek ve eleştirmektir. Bu çalışmada bazı Amerikan bilim-kurgu filmleri ele alınmıştır. Temalarına ve dönemlerine göre benzer iki film, Armageddon (erkek bir yönetmen tarafından yapılmıştır) ve Deep Impact (kadın bir yönetmen tarafından yapılmıştır) seçilmiştir. Teknik ve yöntembilimsel olarak göstergebilimsel **film eleştirisi, kuramsal olarak ise, feminist kuram kullanılmıştır.**

Sonuç olarak, Armageddon ve Deep Impact filmlerinin, sessiz biçimde ataerkil sistemi sürdürdükleri açığa çıkarılmıştır. Aynı zamanda, bu filmlerdeki hem erkek hem de kadın karakterlerin, ataerkil sisteme göre yaratıldıkları görülmüştür.

Bilim Kurgu, Feminizm, Göstergebilim /

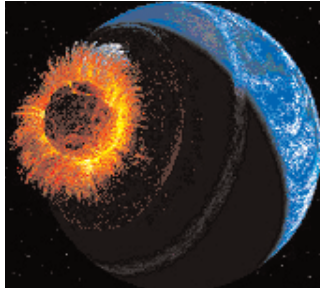
Science Fiction, Feminism, Semiotics

1. Giriş

Günümüzde Amerikan sinemasında yer alan türler, çeşitli amaçlar doğrultusunda, bir çok kuramsal perspektifle incelenebilir. Bu bakış açılarından ikisi göstergebilimsel yaklaşım ile, feminist çözümlerdir. Makalede spesifik olarak ele alınan tür bilim kurgudur. Bilim kurgu türünün seçilmesinin nedeni, bu türün ataerkil bir ideoloji doğrultusunda seyirciyi güdümlemesinin diğer türlere göre daha inandırıcı bir şekilde sunmasından kaynaklanır. Görünürdeki eşitlikçi yapısının ardalanında, ataerkil yapıyı çok ince dolaymlayarak sunan bilim kurgu filmleri, dolayısıyla bu ideolojiyi alımlamaya bireyleri daha çok güdümlenmektedir.

Bilim kurgu türünün önemi, sinemanın başlangıcından günümüze dek varlığını her dönem daha fazla sağlamlaştırarak korumasından kaynaklanmaktadır. Bu durum, bilim kurgunun, sistemin ideolojik gereksinimlerini karşılayabilmesinden dolayıdır. Çünkü bilim kurgu gündelik hayattan çıkardığı verilerle çağdaş korku ve endişeleri yönlendirerek, sisteme güven vermeyi sağlayacak yapılanmayı oluşturabilmektedir (Batur 1998: 11). Dolayısıyla evrensel bir tür olarak kabul edilen bilim kurgu, yazarının ya da filmin yönetmeninin ideolojik düşünce yapısına uygun ürünler ortaya koyar. (Yelkenli 2001)

Bilim kurgu türü içinden aynı sorunsalı (Bakınız: Şekil 1), aynı dönemde (1998) ele alan ve biri erkek (Armageddon), diğeri kadın yönetmen tarafından (Deep Impact) çekilen iki film çözümlenecektir. Böylelikle aynı temanın, hem erkek bakış açısıyla (Armageddon'un yönetmeni: Michael Bay), hem de kadın bakış açısıyla (Deep Impact'in yönetmeni:Mimi Leder) nasıl işlendiği değerlendirilecektir.

Şekil 1: Dünyayı tehdit eden "Asteroid" tehlikesi.

2.Makalenin Yöntem ve Tekniği

Makalede niteliksel çözümleme bağlamında, göstergebilimsel film eleştirisinden ve kuramsal bakış açısı olarak Feminist Kuramdan yararlanılacaktır. Göstergebilimsel film eleştirisinin kullanılmasının nedeni, filmlerin ortak temasının yabancı bir gök cismi göstergesi olması ve bu göstergenin filmin anlambilimsel açıdan önemli bir metafor olarak sunulmasıdır. Dolayısıyla filmlerdeki göstergelerin metaforik ve metonimik anlamlarının ortaya çıkarılması, göstergelerin birbirleriyle girdikleri ilişkilerin(dizi, dizimsel) filmlerdeki örtük anlamları ve mesajları nasıl şekillendirildiğinin sunulması açısından göstergebilimsel film eleştirisinden yararlanmak gerekmektedir. Feminist perspektif kullanılmasının amacı, filmlerdeki ataerkil ideolojiyi ortaya çıkarmaktır. Böylelikle filmlerde erkek bakış açısıyla inşa edilen kadın kimliğinin deşifre edilmesi ve sorgulanması amaçlanmaktadır.

Barthes, kadınların toplumdaki rolünün ve aile yapısının değişmesinin, "aile, erillik, dişilik mitlerinin" başat bir meydan okumayla karşı karşıya kalmasına neden olduğunu vurgular. Artık kitle iletişim araçları ürünlerini üretenlerin, meslek sahibi kadın, yalnız yaşayan anne veya "yeni" duyarlı erkek gibi yeni toplumsal cinsiyet mitlerini kullanma gerekliliğinin doğduğunu savunur. Eski mitleri tümüyle reddetmeyen ama sahip olduğu kavramlar zincirinden bazı halkaları atıp, yerine yenisini koyan bu yeni yaklaşım, mitlerdeki değişimin devrimsel değil, evrimsel olduğunu gösterir(Fiske 1996:121). Bu bağlamda incelenecek olan iki filmdeki kadın ve erkeğe dair toplumsal cinsiyet rollerinin inşasında kullanılan geleneksel ve modern değerler araştırılacaktır.

Göstergebilimsel yaklaşım, bir metin olarak filmlerde anlamın nasıl düzenlendiğini ve yapılandırıldığını ortaya çıkarır(Özden 2000:120). Her film görsel göstergelerden oluşur. Anlam göstergelerin dizilişlerinin ortaya çıkardığı dizimsel ve dizisel ilişkiler bağlamında ortaya çıkar. Örneğin; "Alien" filmindeki yaratık filmsel bir göstergedir ve anlamını filmsel söylem içindeki ilişkilerden alır. Alien(Yaratık), filmin dizimsel ilişkileri içinde, kadının toplumsal cinsiyeti ile ilgili psiko-seksüel ve kültürel kaygıların dışa vurulmasını sağlayan bir gösterge durumuna gelir. (Özden 2000:125). Sinemada kadına yönelik duygu ve düşünceler başka görsel imgelerle de aktarılmaktadır. Örneğin; Bu çalışmada örnek olarak incelenecek filmlerdeki kuyruklu yıldız ve asteroid imgesi, bu kategorideki göstergelere ek olarak yorumlanabilmektedir. İncelenecek iki film bağlamında bu imgeler, kadına yönelik eril

kaygıları işaret eden bir imge olarak ele alınacaktır (Bakınız: Şekil 2).

Şekil 2: Dünyanın sınırlarını geçmiş "Asteroid" tehlikesi.

Dolayısıyla Çözümlemesi için seçilen iki filme temel göstergebilimsel terimler kullanılarak, göstergebilimsel çözümleme doğrultusunda, filmlerdeki önemli göstergelerin yorumlanabilmesi amacıyla gösterge analizi, filmlerdeki zengin ve çeşitli görünümün altında yatan ortak anlatı yapısının ortaya çıkartılması için dizinsel çözümleme (filmlere Propp'un işlevleri de uygulanmıştır) ve filmlerdeki örtük anlamların ortaya çıkartılması için dizisel çözümleme uygulanmıştır.

Filmler, sundukları geniş anlamlama yapısı nedeniyle, birden çok eleştirel yaklaşımı kullanmayı gerekli kılmaktadır. Bu nedenle filmlerin çözümlemesinde Göstergebilimsel çözümlemenin yanısıra, Feminist kuramdan da faydalanılacaktır. Böylelikle bilim kurgu türünde aktarılan temsillerin temel anlamsal düzeyde saptanmasının gerçekleştirilmesinin ardından, yaratılan yananamların Feminist perspektiften sorgulanması yapılacaktır. Çeşitli Feminist perspektifler arasından Varoluşçu Feminizm bakış açısı kullanılacaktır.

Varoluşçu Feminizm, nesne olmayı reddeder ve kadınları nesne olarak görenlerin, onların varlığını özne olarak tanımaya zorlaması gerektiğini savunur(Donovan 1992:242). Varoluşçu Feminizm, kadının bağımsız bir özne olabilmesi için, önce bilinçlenmesi gerektiğini savunur. Bu araştırmanın amacı, Varoluşçu Feminist perspektif çerçevesinde, bilim kurgu filmlerindeki gök cismi imgesinin toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında çözümlemesidir. Makalenin hedefi bilinçlenme sürecine katkıda bulunmaktadır.

3. "Deep Impact" ve "Armageddon" Filmlerinin Göstergibilimsel Yaklaşım ve Feminist Kuram Doğrultusunda Çözümlemesi

3.1. "Kuyruklu Yıldız ve Asteroid" Tehlikesini Anlatan İki Bilim Kurgu Filmi: "Deep Impact" ve "Armageddon"

Bilim kurgu türünün seçilmesinin bir diğer nedeni, bu türün geleceğe ait öngörülerini zengin bir görsellik kullanarak aktarırken, muhafazakar metinleri içeren bir yapıyı da barındırmasıdır.

"Deep Impact", dünyanın sonunun yaklaşmakta olduğu ve tüm insanlığın yok olmayı çaresizce beklemek zorunda kaldığı dramatik bir hikayedir (Erdem v.d. 1998: 22).

Filmin isminde (Derin Çarpışma- Derin Darbe) iki anlam mevcuttur:

1. Çarpışmadan sonraki fiziksel yok olma süreci.

2. Çarpışmadan önceki süreç; insanlar arasındaki derin psikolojik etkiler. Kuyruklu yıldız insan ilişkilerini anlatmak ve bu ilişkileri yeniden düzenlemek için kullanılan bir metafordur. Amaç; modernleşme sürecinde insanlar arasındaki çözülmeye başlayan geleneksel ilişkilerin önemini vurgulamak ve geleneksel muhafazakar değerleri korumaktır.

Aynı durum, önemli bir diğer bilim kurgu filmi örneği olan "Mesaj" (Contact) filmini hatırlatır:

"Mesaj" uzaylılarla dünyalıları karşı karşıya veya nadiren de olsa yan yana getiren bir bilim kurgu değil; uzaylılardan gelen mesajların dünyadaki yansımalarını, belli kişilikler etrafında ele alan bir dramadır (Şirin 1997:30). İnsanlar arası ilişkileri dolaylı yoldan anlatmak için bilim kurgu türü iyi bir araçtır. "Mesaj" filminde karakterler ve karakterler arasındaki ilişkiler çerçevesinde anlatılan hikayede, uzaylılar geleneksel muhafazakar değerlerin restore edilmesinin metaforudur. Aynı durum, "Deep Impact" filmindeki kuyruklu yıldız metaforu için de geçerlidir.

"Deep Impact", dramayı filmin merkezine yerleştirir: Dargın olan baba-kızın barışması ve birlikte ölmeleri, ölümü kesinleşen anne, genç çiftin her şeye karşın direnen aşkı...(Şirin 1998:28). Bilim kurgu için gelecek, yeni başlangıçlardan başka

hiçbir şey içermemektedir (Roloff ve Seeblen 1995:99). Kıyamet gününün sonrasında hayatta kalan mitik kahraman ve üç beş kişi, yeni oluşmaya başlayan sağlıklı, mutlu ve temiz "öncü toplumun" çekirdeğini oluşturur. Aslında kıyamet günü, yarattığı korku ve felaketin yanında, gereksiz ve fazla olanı da bir temizleme süreci içinde yok eder (Batur 1998:47). Amerikan mitolojisinin ideali, ancak şimdi başlamış olan öncü-toplumdur. Bu tür başlangıç toplumları bilim kurgu türü için olumlu toplum imajları oluştururlar(Roloff ve Seeblen 1995:99). "Deep Impact" filminde de kıyamet sonrası yaşama şansına sahip olanlar genç beyazlardan oluşan çekirdek ailedir (Bakınız: Şekil 3).

Şekil 3: "Deep Impact".

"Armageddon" filminde de genç beyaz bir çift filmin sonunda evlenir (Bakınız: Şekil 4).

Şekil 4: "Armageddon".

Felaketin ardından hayatta kalanlar, Amerikan ideolojisine ve idealine uygun olarak WASP kökenli gençlerdir.

Filmlerin ortak noktalardan biri, dini, alt metinlerden biri olarak kullanmasıdır. Dini metin "Armageddon" filminde, İncil'de "The Bible calls this day Armageddon, the end of all things" (İncil bugünü her şeyin sonunun geldiği kıyamet günü olarak adlandırır) şeklinde geçerken, "Deep Impact" filminde, bugün "The worst days of Bible" (İncil'in en kötü günleri) olarak yer alır.

3.2. "Deep Impact" ve "Armageddon" Filmlerinin Göstergibilimsel Yaklaşımına Göre Gösterge Analizleri

3.2.1. "Deep Impact" Filminin Gösterge Çözümlemesi

Aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi "Deep Impact" filminin en belirgin üç göstergesi şöyle çözümlenebilir:

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Kuyruklu Yıldız İmgesi	Kuyruklu Yıldız	-Kıyamet gününün metaforu -Geleneksel toplumsal ilişkilerin çözülmeye başladığı, toplumsal, cinsel ve ahlaki yozlaşmanın olduğu bir toplumda geleneksel muhafazakar değerlerin yitirilmesi tehlikesinin metaforu
Uzay Gemisi İmgesi	"Mesih" isimli uzay gemisi	-Dinin kurtarıcılık misyonunun simgeselleştirimi
Mağaralar İmgesi	Mağaralar	-Nuh'un Gemisi'nin metaforu

Tablo 1: "Deep Impact" Filminin Gösterge Analizi.

Kuyruklu yıldız yananlamsal olarak dinsel bağlamda, kıyametin metaforudur. Kıyamet öncesinde parçalanmış ve çözülmeye başlayan geleneksel toplumsal ilişkilerin ve değerlerin yitirilmesi korkusunun bir metaforudur. Kuyruklu yıldız metaforu ile, filmin finalinde yeni yeni oluşmaya başlayan temiz ve sağlıklı toplumun, toplumsal ilişkilerin ve toplumsal değerlerin restorasyonu sağlanır.

"Mesih" isimli uzay gemisi dini bağlamda insanları günahlarından arındıracak, iyiliği, doğru yolu, Tanrı'nın yolunu insanlığa göstererek kurtaracak İsa(Mesih'in) metaforu olarak kullanılmıştır. Dini değerlerin empoze edilmesi sözkonusudur.

Mağaralar ise, tufandan sonra yaşamın devam edebilmesi için Nuh'un

Gemisi işlevini görecek sığınaklardır (Bakınız: Şekil 5).

46

Şekil 5: "Deep Impact" filminde mağara girişinde yaşanan izdiham.

3.2.2 "Armageddon" Filminin Gösterge Çözümlemesi

"Armageddon" filminin en belirgin göstergelerinin analizi aşağıda gösterilmektedir.

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Asteroid İmgesi	Asteroid Dottie Global Killer	-Sembolik Ataerkil düzeni tehdit eden "öteki"nin, "dişi"nin metaforu
Harry	Beyaz orta yaşlı erkek imgesi	-Beyaz erkek kahramanlığı miti -Koruyucu, Kurtarıcı
Bomba imgesi	Nükleer başlık	-Simgesel anlamı fallus

Tablo 2: "Armageddon" Filminin Gösterge Analizi.

"Global killer" (küresel katil) olarak tanımlanan asteroid, kişiselleştirilir. Korku, önemli bir toplumsal kontrol mekanizması olarak, insanların aynı duyguları paylaşması ile tekrar bütünleşmeyi sağlar. "Bütünleşme" olgusu, muhafazakar ideolojinin önemli ideallerinden biridir.

Filmde belirtildiği gibi, asteroidi keşfeden astronom, asteroide karısının ismini verdirir: Karısını kimsenin kaçamayacağı zalim ve hayatı emici bir fahişe olarak tanımlar. Asteroid, karısı gibi tehlikelidir, itaat etmez, yani kontrol altına alınmalı, uysallaştırılmalı ve toplumsallaştırılmalıdır. Filmde başka yerlerde de asteroid, "fahişe bir kadın" olarak diyaloglarda geçer ve simgesel olarak erkekler tarafından içi delinerek ve bomba koyularak yok edilir. Harry asteroidi delerken "bu demir fahişeyi çiğneyelim" der. Asteroide böylece dişil özellikler yüklenmiş olur.

"Armageddon" filminde asteroid, yananlamsal olarak ataerkil sistemi ve düzeni bozabilecek, tehlikeye sokabilecek ve hatta yok edebilecek dişiliğin metaforudur.

3.3. "Deep Impact" ve "Armageddon" Filmlerinin Dizimsel Çözümlemesi

3.3.1."Deep Impact" Filminin Dizimsel Çözümlemesi

Göstergebilimsel çözümleme örneklerinden Dizimsel çözümlemede genellikle Propp'un 31 işlevi doğrultusunda anlatı yapısı ayrıştırılmaktadır. Propp'un 31 işlevi doğrultusunda, filmin anlatı yapısının çözümlenmesi şöyledir:

- α Başlangıç durumu (Kuyruklu yıldız keşfedilir.)
- β Evden uzaklaşma (Kuyruklu yıldızı keşfeden uzman ölür.)
- γ Yasak (Kuyruklu yıldız projesi, muhabir Jeny tarafından farkedilir.)
- δ Yasağı çiğneme (Jeny, projeyi araştırır.)
- B** Aracılık (Kuyruklu yıldızı yok etmek için, mesih'in gönderileceği açıklanır.)
- $\uparrow$ Gidiş (Mesih, dünyadan ayrılır.)
- G** Uzamsal yer değiştirme (Mesih, hedefe ulaşır.)
- H** Çatışma (Bombaların yerleştirilmesinde sorun çıkar.)
- I** Yengi (Mesih başarılı olamaz ve kuyruklu yıldız iki parçaya bölünür.)
- $\downarrow$ Geri dönüş (Mesih geri döner.)
- M** Güç görev (Mesihdeki astronotlar, kendilerini feda etmeye karar verirler.)
- N** Çözüm (Miyon başarılı ve kuyruklu yıldız yok edilir.)
- T** Biçim değiştirme(Astronotlar, kahramanlaştırılarak ölür.)
- U** Cezalandırma (Kuyruklu yıldız yok edilir.)

Bilim kurgu türünün kaygı ve umut yaratmaya dayalı anlatı yapısı, "Deep Impact" filminde dizimsel olarak şu şekilde oluşturulmuştur:

Kuyruklu yıldız keşfedilir. (Kaygı)

Jeny, kuyruklu yıldızla ilgili projeyi bulur. (Kaygı)

Hükümet, projeyi ve "Mesih"i açıklar. (Umut)

"Mesih" başarılı olamaz. (Kaygı)

Hükümetin yedek planları: Titan füzeleri ve "Nuh'un Gemisi" adı verilen mağara ağları. (Umut)

Füzeler başarılı olamaz. (Kaygı)

"Mesih" in mürettebatı, kendilerini feda etmeye karar verirler. (Umut)

Parçalanmış olan kuyruklu yıldız yeryüzüne düşer. (Kaygı)

Mesih, kuyruklu yıldızı yok eder. (Geleceğe dair "umut" oluşur.)

3.3.2. "Armageddon" Filminin Dizimsel Çözümlemesi

Filmin, Propp'un 31 işlevine göre dizimsel çözümlemesi şöyledir:

- α Başlangıç durumu (Kahraman tanıtılır.)
- β Evden uzaklaşma (Kahraman ve kızı NASA'ya götürülür.)
- γ Yasak (Kahramana asteroid tehlikesi anlatılır.)
- B** Aracılık (Kahramanlar uzaya gönderilirler.)
- $\uparrow$ Gidiş (Baba ve oğul evden ayrılır.)
- G** Uzamsal yer değiştirme (Kahramanlar, asteroide varır.)
- H** Çatışma (Asteroidin yüzeyini delebilmek için uğraşırlar.)
- I** Yengi (Asteroid, istenilen düzeyde delinir.)
- $\downarrow$ Geri dönüş (Kahraman hariç astronotlar geri döner.)
- M** Güç görev (Kahraman asteroidde kalarak bombayı patlatacaktır.)
- N** Çözüm (Başarır.)
- T** Tanıma (Kahraman herkes tarafından tanınır.)
- U** Cezalandırma (Asteroid yok edilir.)
- W** Evlenme (A.J. ve Grace evlenir.)

"Armageddon" filmi, dizimsel olarak şu şekilde oluşturulmuştur:

Asteroid keşfedilir. (Kaygı)

Misyon için kahraman bulunur. (Umut)

Kahraman, grubunu oluşturur. (Umut)

Misyon için kullanılacak uzay mekikleri tanıtılır. (Umut)

Kahraman ve ekibi test eğitiminde başarılı olamaz. (Kaygı)

Asteroid yağmuru.(Kaygı)

Uzay mekikleri fırlatılır. (Umut)

Yangın yüzünden, misyon tehlikeye girer. (Kaygı)

Misyon başarısız. (Kaygı)

Gizli plan devreye girer. (Umut)

Gizli planda sorun çıkar. (Kaygı)

Asteroid dünyaya çarpar. (Kaygı)

Sorun çözülür. (Umut)

Gizli planda bir kişinin asteroidde kalması gerekir. Kahraman kalır. (Kaygı)

Ekibin geri kalanı yeryüzüne geri döner. (Umut)

A.J ve Grace evlenirler. (Umut/Mutlu Son)

3.4. "Deep Impact" ve "Armageddon" Filmlerinin Dizisel Çözümlemesi

3.4.1. "Deep Impact" Filminin İkili Karşıtlıklar Çerçevesinde Dizisel Çözümlemesi

"Deep Impact" filminin ikili karşıtlıklara göre dizisel incelemesi aşağıdaki

gibidir.

Filmdeki İkili Karşıtlıklar	
Kayı	Umut
Ölüm	Yaşam
Gizlilik	Açıklık
Kuyruklu Yıldız	Dünya
Genç	Yaşlı
Başarı	Başarısızlık
Seçilmek	Seçilmemek
Din	Bilim
Aile	Birey
Evlenmek	Boşanmak

Tablo 3: "Deep Impact" filmindeki ikili karşıtlıklar.

Kuyruklu yıldız keşfedilince yaratılan kaygı, zaman zaman "umut"a dönüşür (Kaygı/Umut). uyruklu yıldız yaşamı yok etmekle tehdit eden bir nesnedir (Ölüm/Yaşam). Kuyruklu yıldızla ilgili hükümete ait gizli proje, kamuya açıklanmak zorunda kalınmıştır (Gizlilik/Açıklık). Dünya yaşamın simgesi iken, kuyruklu yıldız ölüm getirecek bir nesnedir(Kuyruklu yıldız/Dünya). Mesih'deki genç astronotlar, tecrübeli ve yaşlı astronotlarla çatışır (Genç/Yaşlı). Mesih, ilk görevinde başarılı olamaz (Başarı/Başarısızlık). Bir milyon insan için özel olarak hazırlanan mağaralar ağına, sekizyüzbin kişi rastgele seçilerek yerleştirilecektir (Seçilmek/Seçilmemek). Birleşik Devletler Başkanı halkına bir kilise rahibi gibi vaaz vererek, "Tanrı"ya inanmalarını, dua etmek istediğini, Tanrı'nın bazen cevabı hayır olsa bile bütün duaları duyduğunu söyler. Burada yüceltilen bilim değil, dindir (Din/Bilim).

"Bilim, karşı-mitlerin başat mitlere güçlü bir biçimde meydan okuduğu alanlar için iyi örnektir."(Fiske 1996:122) Filmde başat mit dinken, karşı-mit bilimdir. Filmde parçalanmış aileler, yalnız yaşamayı tercih eden bireyler görülür (Aile/Birey, Evlenmek/Boşanmak). Bu noktada günümüzde ataerkil ideoloji tarafından en çok kullanılan "aile miti" ile karşılaşmaktadır.

Barthes'a göre, mitlerin temel işlevi tarihi doğallaştırmaktır. "Aile miti" nin doğallaştırılmasında kullanılan gerekçeler şunlardır: Kadınların bakıp büyütme ve koruma işini erkeklerden doğal olarak daha iyi yaptıklarına inanıldığı için, kadınların doğal mekanı ev olarak kabul edilir. Dolayısıyla kadınların işlevi çocuk yetiştirmek ve kocalarına bakmak, erkeklerin işlevi de ekmek parası kazanmaktır. Mit, bu anlam-

ları doğanın bir parçası gibi sunarak, tarihsel kökenlerini gizler ve bu anlamları evrenselleştirerek, kadının ve erkeğin rollerini adil ve eşit gösterir. "Aile miti"ne bağlı olarak "erillik ve dişlilik mitleri" de üretilmiştir. 19. Yüzyıl sanayileşmesinin yarattığı toplumsal koşullarda kentlere göç olmuş ve "çekirdek aile" kavramı yaratılmış, köylerdeki geleneksel aile ve topluluk ilişkileri terk edilmiştir. Şehirlerde fabrikalardaki çalışma koşulları gereği, çocuklar tarımsal çalışmalarda olduğu gibi, ailelerine eşlik edememişler ve kadın çocuklarına bakmak amacıyla evde kalmak zorunda kalmış, çocukların bakımıyla ilgilenmiştir. Kapitalist sistemin orta sınıf erkeğinin çıkarlarına hizmet etmek amacıyla, tamamıyla ekonomik temelli olarak oluşturulan "erillik, dişlilik ve aile mitleri", çekirdek ailenin "doğal", temel bir toplumsal birim olmasını sağlamıştır. Bu bağlamda dişliliğe bakıp büyütme, evcillik, duyarlılık, korunma gereksinimi gibi doğal anlamlar yüklenmiş ve erillliğe de güçlü olma, hakkını arama, bağımsızlık ve kamusal gibi anlamlar verilmiştir. Günümüzde kamusal alanı erkeğin işgal etmesi bu yolla doğal ve tarihsel bir süreçmiş gibi sunulmuştur. Erkeklerin adaleli bedenleri, siyasal ve toplumsal iktidarını doğallaştırmak için bir araç olarak kullanılırken, kadınların da doğum yapması, yuva yapma yani bakıp büyütme ve evcillik anlamlarının doğallaştırılması için kullanılır (Fiske 1996:119,120,121).

Film, "aile miti"ni destekleyecek şekilde oluşturulan bir olay örgüsünün üzerine kurulmuştur.

Coward, kadınların aile fotoğraflarını çok sevdiğini, ailenin yazılı olmayan tarihinin gardiyanları olarak fotoğrafları topladığını ve sakladığını yazar. Fotoğrafın doğumuyla tarih gerçek olmuş, aile somutlaşmıştır (52,53). Film boyunca aile ideolojisine sinemasal destek, özellikle simgesel olarak özlem duyulan aile yerine geçen aile fotoğrafları ve alyanslarla yapılır. Her iki nesneye yakın çekim yapılır.

Temel sorunsal, aileler içindeki ilişkilerin çözülmesidir. Günümüzde kadına ait toplumsal rollerin değişmesi ve gelişmesi, kadının özel alanını terkederek, erkeklerle atfedilen kamusal alana girmesi, filmdeki karakterlerde görülmektedir. Filmde hem çocuğu olan ve çalışan bir anne modeli, hem de yalnız yaşayan ve çalışan bir kadın modeli görülür (Bakınız:Şekil 6). Ancak filmin sonunda verilen mesaj son derecede belirgindir: Yalnız olan kadın iş yaşamında belki daha başarılı olabilir ama bakacak bir çocuğu olan çalışan kadın -tercih yapılması gerektiğinde- yaşama hakkına sahip olan kadındır.

Şekil 6: "Deep Impact" filminde çalışan kadın karakteri (Jeny).

Filmde bu karar, Jeny tarafından verilir ve çocuğu olan çalışan kadının hayatını kurtarmak için kendini feda eder. Böylelikle ailenin önemi, yalnız olmayı tercih eden kadın karakter tarafından da onanır ki bu karakterin yalnızlığı tercih etmesinin sebebi, kendi ailesinin babası yüzünden dağılması ve bundan dolayı duyduğu acı, nefret ve üzüntüdür.

Şekil 7: "Deep Impact" baba ve kızın barışması.

Aile kurumunda yaşadığı mutsuzluk, onun yalnızlığı tercih etmesine neden olur. Her ne kadar babasından nefret etse de ölürken yanında olmayı tercih ettiği tek yer babasının yanındır. Babaerkillik, bir baba figürü hata bile yapsa affedilir ve kabul edilir (Bakınız: Şekil 7).

3.4.2. "Armageddon" Filminin İkili Karşıtlıklar Çerçevesinde Dizisel Çözümlemesi

"Armageddon" filminin ikili karşıtlıklara göre dizisel incelemesi şudur:

Filmdeki İkili Karşıtlıklar	
Yaşam	Ölüm
Mükemmel	Mükemmel olmayan
Amerika	Rusya
Yeni	Eski
Gelişmiş	Geri kalmış
Zengin	Fakir
Kaygı	Umut
Doğa	Teknoloji

Tablo 4: "Armageddon" filmdeki ikili karşıtlıklar.

Dizisel eksenindeki ilk karşıtlık yaşam ve ölümdür. Yaşamı kurtarma misyonu için, dünyadaki en iyi petrolcü bulunur (Bakınız: Şekil 8 Harry Stamper).

Şekil 8: "Armageddon" Harry Stamper karakteri.

Filmde Harry ve arkadaşlarının mükemmelliği, profesyonel bir kurum olan NASA tarafından onaylanır ve "mükemmel" tanımı erkeklere atfedilir (Mükemmel/Mükemmel olmayan). Misyon için hazırlanan iki uzay mekiği (Freedom/Özgürlük ve Independence/Bağımsızlık) uzaya fırlatıldıktan sonra, Rus uzay istasyonu ile kenetlenir. Ancak bu istasyonun eskiliği ve bakımsızlığı, Amerika'nın uzay mekiklerinin yeniliği ve teknolojik açıdan gelişmişliğiyle bir tezat oluşturur. (Amerika/Rusya, Eski/Yeni) Gelişmiş ve zengin olan Amerika'nın karşısında geri kalmış ve fakirleşmiş bir Rusya vardır. (Gelişmiş/Geri kalmış, Zengin/Fakir) Böylelikle Komünist sisteme iyi bir sistem olmadığı ve kendisini revize etmediği için batılı bakış açısıyla eleştiri getirilmiş ve kapitalist sistem çözüm olarak sunulmuştur.

Film doğadan gelen tehlikeye karşı teknolojiyi kullanarak mutlu sona

ulaşır.(Doğa/Teknoloji)

Kayı-umut karşıtlığı ekseninde filmin anlatı yapısı ilerler.

Filmlerde ortak ikili temel karşıtlıklar kaygı/umut, yaşam/ölüm, erkek/kadındır.

3.4.3. "Deep Impact" Filminin Varoluşçu Feminist Kuram Doğrultusunda Kadın ve Erkeğe Dair Toplumsal Cinsiyet Rollerinin İkili Karşıtlıklar Çerçevesinde Dizisel Çözümlemesi

54

"Deep Impact" filminin kadın bakış açısıyla, kadın ve erkeğin Toplumsal Cinsiyet Rolü açısından İkili Karşıtlıklar Çerçevesinde Dizisel Çözümlemesinde erkeğe ve kadına atfedilen özellikler ortaktır: fedakar, rasyonel, aktif, cesur ve zeki. Tek farklılık erkeğin yaşlı, kadının genç bir karakter olmasıdır. Erkeğin yaşlı (tarihsel süreç içerisinde erkeğin olgun ve tecrübeli olanının; yani bilge olması için yaşlı olanının tercih edilmesi), kadının genç olması, genellikle kadının varoluşçu feminist kurama göre bir seyir nesnesi olarak sunulmasından kaynaklanmasına rağmen (Yaşlı/Genç), filmde yer alan kadın oyuncular ataerkil bakış açısı doğrultusunda "cinsel çağrışımlar yaratan estetik nesnelere" olarak sunulmazlar. Kamusal alanda çalışan kadınlar, ceket ve bol gömlek gibi bedenlerini örtecek kıyafetler giyerler ve bu kıyafeti gelenekselliğin bir ifadesi olan inci kolye ile tamam- larlar.

"Bir kadın, erkeği ile kariyeri arasında çelişki yaşadığında, akıllı bir seçim olarak her zaman evlilik sunulur. Kariyerini seçen kadınlar bu hataları yüzünden acı çekerler." (Güçhan 1999:205) Dolayısıyla aile kurmak yerine kariyeri seçen Jeny, filmin sonunda ölür. Bu durum, ataerkil sistemin Jeny'yi cezalandırması olarak yorumlanabilmektedir. Ataerkil ideoloji doğrultusunda tercih edilen, haz için cinsellik değil, üretici cinselliktir.

Filme hakim olan bir başka kadın bakış açısı, Jeny'nin ailesiyle ilgilidir. Babası, annesinden ayrılmış ve kızından iki yaş büyük olan genç bir kadınla evlenmiştir. Bu durum kadın yönetmen tarafından olumsuzlanmıştır. Terk edilen anne, film süresince hep evde tek başına ve mutsuz bir şekilde görüntülenmiş ve filmin sonuna doğru trajik bir biçimde intihar etmiştir. Jeny, babasını annesini terk ettiği için eleştirmiştir. Jeny'nin babasıyla yaşadığı çatışma, finalde birlikte ölmeye karar verdikleri sahnede çözülmüştür. Ancak erkeğin karısını terkederek ailesinin dağılmasına yol açması ve kendi yaşında olan karısını genç bir kadın için terketmesi, genelde kadının ailenin dağılmasında suçlu olarak konumlandırılan Hollywood bakışını tersine çevirir ve erkeği suçlu olarak gösterir.

Yönetmen kadın olmasına rağmen, filmi ataerkil sistemden bağımsız düşünmek ve soyutlamak mümkün değildir. Örneğin "mesih" uzay mekiği ile uzaya giden astronotlar 4 beyaz erkek, 1 beyaz kadın ve 1 siyah erkekten oluşur (Bakınız: Şekil 9).

Şekil 9: "Deep Impact" uzay mekiği mürettebatı.

Kadın astronot uzay mekiğini kontrol edenlerden birisidir (Bakınız: Şekil 10).

Şekil 10: "Deep Impact" filmindeki kadın astronot.

Dolayısıyla filmde, kadının yaygın olarak kitle iletişim araçlarında kullanılan pasif konumundan aktif konuma geçtiği görülür. Ayrıca bu kadın bir annedir ve kocasıyla kızı edilgen bir şekilde "bekleyen" konumdadır. Alışılmışın dışındaki bu durum, kadın bakış açısının bir ürünüdür.

"Armageddon" filminde uzaya gidecek astronotların toplumsal cinsiyet ve ırk açısından dağılımı yine erkek egemen sisteme uygundur: iki uzay mekiği vardır. İlk mekik 5 beyaz erkek ve 1 beyaz kadından oluşur. İkinci mekik 5 beyaz erkek ve 1 siyah kadından oluşur (Bakınız: Şekil 11).

Şekil 11: "Armageddon" astronotlar.

"Armageddon"da slogan olarak, eril nitelikli "For all mankind" kullanılır. "Mankind" insanoğulları ya da erkekler anlamındadır. Bu durumda toplumda birincil konuma erkek cinsi, ikincil konuma da "öteki" adı altında toplanabilecek kadınlar, siyahlar, eşcinseller, kızıldirililer v.d. girmektedir.

"Deep Impact" filminde Başkan bir siyahtır (Bakınız: Şekil 12),

Şekil 12: "Deep Impact" siyah ABD Başkanı.

Sadece Amerika'ya seslenir ve diğer ülkelerin de başkanlarının aynı anda aynı açıklamaları yaptığını söyleyerek, hümanist bir yaklaşım sergiler.

Oysa "Armageddon"da erkek bakış açısıyla, ABD Başkanı beyaz bir erkektir ve yaptığı konuşmada, kendisini sadece ABD Başkanı olarak görmediğini, tüm insanlığın bir yurttaşı olarak gördüğünü söyler. WASP kökenli başkan, tüm dünyaya seslenen aktif bir özne, onu dinleyen insan ırkı da pasif bir kitledir. Erkek bakış açısıyla başkan, evrensel bir başkan olma hevesinin izlerini taşır. Bu durum ABD'nin 1990'lı yıllardaki Yeni Dünya Düzeni ideallerinin sinemadaki uzantıları olarak yorumlanabilmektedir.

3.4.4. "Armageddon" Filminin Varoluşçu Feminist Kuram Doğrultusunda Kadın ve Erkeğe Dair Toplumsal Cinsiyet Rollerinin İkili Karşıtlıklar Çerçevesinde Dizisel Çözümlemesi

"Armageddon" filminin kadın ve erkeğin Toplumsal Cinsiyet Rolü açısından İkili Karşıtlıklar Çerçevesinde Dizisel Çözümlemesinde erkeğe yüklenen özellikler arasında aktif, rasyonel, güçlü olması gelmektedir. Kadın ise pasif, güçsüz ve duygusal olarak sunulur. Kamusal alan erkeğe aitken; özel alan kadındır. Erkek özne konumunda iken; kadın nesne durumundadır. Teknoloji ve doğa karşıtlığı da filmde sunulan ve toplumsal cinsiyet rolleri ile dolaylı yoldan bağlantısı olan bir karşıtlıktır.

Ryan ve Kellner'e göre, kültürel temsillerde kadınlar bağımlı uyruklar olarak inşa edilirler ve Hollywood geleneği de buna uygun olarak kadını erkek arzularının nesnesi olarak inşa eder. Filmlerde kadınlar, erkek arzularının fetiş ve erkek iktidarının pasif doğrulayıcılarıdır. Erkeklerin, kadınları cinsel fetişlere indirmesinin nedeni, erkeklerin narsistik bütünlüklerinin zedelenmemesi için reddetmeye çalıştıkları, kadınların farklı cinselliğinden yani fallusun yoksunluğundan kaynaklanan tehdit edici bir cinsel gücün varlığıdır. (218,219)

Filmde kültürel bir temsil olarak Grace, bir seyir nesnesi olarak pasif olan/ bakılan/ edilgen konumundayken, bakan/aktif/etken olan da erkektir. Grace, erkek arzularının fetiş nesnesidir. Mulvey, bunun nedenini psikanalitik açıdan dışı figürün, erkeğin hadım edilme kompleksini hatırlattığını ve erkek bilinçdışının bu endişeden kurtulmak için iki kaçış yolu oluşturduğunu savunur:

1.Suçlu nesnenin değersizleştirilmesi, cezalandırılması ya da kurtarılması.

2.Sunulan figürün tehlikeli olmasından çok rahatlatıcı olması amacıyla fetiş nesnesine dönüştürülerek hadım edilmeyi tümüyle yok saymak (43).

Seyirci perdede kendi imgesiyle özdeşleşir. Aslında seyirci "simgesel" kendisi ile özdeşleşir. (Özden 2000:159) Kadın izleyiciler, filmde "simgesel" kendileri ile, Grace'le özdeşleşirler. Ancak "simgesel" kendileri ataerkil bakış açısıyla inşa edilmiş bir öznedir. Ve aynı zamanda kadınlara sürekli olarak kitle iletişim araçları tarafından empoze edilen ve tüketim toplumu tarafından kültürel olarak oluşturulan ideal kadın modeline; zayıflığı, narinliği, pürüzsüz teni, uzun boyu, uzun bacakları v.d. özellikleriyle uyan Grace, hem erkekler hem de kadınlar tarafından haz kaynağı olarak algılanıp

tüketilmektedir. Ayrıca cinsel bir nesne olarak sunulduğu için, kadının tehdit edici cinsel gücü, ataerkil ideoloji tarafından bastırılmış olur.

Cinsiyetçi ideoloji eril özellikleri ile kapitalist değerleri yüceltirken, dişil özellikleri ise aşağılamaya çalışır. Kapitalizm, değişime dönük ürünlere kullanıma dönük ürünlerden daha çok değer verdiği için, kullanım değeri alanını, kadınlar dünyasını ve o dünyaya ilişkin duygusallık, çocuk bakıp, büyütme gibi özellikleri aşağılar (Donovan 1992:161). Grace, dolayısıyla erkek egemen kapitalist ideoloji tarafından pasifize edilmiş, sisteme uyumlu ve sistemden beklendiği şekilde hareket eden bir eş adayı olarak sunulur.

Kamusal söylem dişiliğin ve kadınların dişlanmasını gerektirir. Erkek, bir yurttaş olarak evrensel ve rasyonel bakış açısını ifade eder. Dolayısıyla biri erkeğin arzuları ve duygularıyla ilgilenmelidir ki bu biri de kadından başkası değildir. (Donovan 1992:358) Newton'un paradigmasına göre, akla ve mekanizmanın matematiksel ilkelerine uygun olarak işlemeyen şeyler, ikincil, yeterli olmayan, gerçekten uzak ve adlandırılmaz "öteki" olarak kabul edilir. Newton'un dünya görüşü : 1) Akıl aracılığı ile yönetilen kamusal dünya, 2) Akıl-dışı olarak betimlenen duygusal ilişkilerin, kaderin, estetiğin, ahlaki yargıların ve kadının olduğu marjinal dünya olarak ayrılmıştır. Bu bağlamda akılcı dünya, akıl dışı dünyadan üstündür ve onu kontrol etmesi gerekir. Akılcı varlıklar yaradılışın efendileridir ve "akıldan" yoksun kalanlara akli götürme hakları vardır (Donovan 1992:18,19). Grace için bu kamusal alan/özel alan ayrımı belirgindir. Babası ve erkek arkadaşı, dünyayı kurtarmaya çalışırken (kamusal alanda), o kendi öznel ve özel alanında pasif bir şekilde bekler. Grace, kadının hem fiziksel, hem de duygusal güçsüzlüğünün bir göstergesidir.

Zaten Modleski de kitle kültüründeki kadınlara ait imgelerin önemli özelliklerinden birinin ortaya koydukları değil, gizledikleri olduğunu düşünmektedir. Kadının anlamları ev, aşk ve cinsellik ise, anlamına gelmediği şeyler para, iş, sınıf ve siyasettir. (Bu bağlamda filmdeki kadın ve erkeğe ilişkin kimlik tanımlamaları kadın güzellik, aşk, cinsellik iken; erkek profesyonellik, güçlülük, kahramanlıktır.) Modleski, kadını, erkek egemen kapitalist kültürün psikolojisinde "öteki" olarak tanımlar. Bu kültürün varolabilmek için bağımlı olduğu öteki, hem sömürülmek hem de yok edilmek için ihtiyaç duyulan bir sömürgeci (139,148).

Filmde grace karakteri, hem cinsel bir sömürü nesnesi, hem de erkeklere simgesel düzende kastrasyon tehlikesini hatırlatan, bastırılması veya yok edilmesi gereken bir

"öteki" olarak sunulur.

Çin atasözüne göre kadının üç erdemi babaya itaat, kocaya itaat, oğula itaattir (Leoff, 1994:33). Finalde kızının sevdiği erkeğinin dönmesi uğruna kendini feda eden bir baba figürü vardır. Önemli olan soyun devamıdır.

Şekil 13: "Armageddon" baba-oğul figürü.

Kadın, babaerkil sistemde babasının ölümünden sonra kocasına teslim edilir (Bakınız: Şekil 13). Önce babasının, sonra kocasının egemenliğinde olan Grace, bağımsız bir kadın figürü değildir. Erkek bakış açısıyla, Grace, annesinin, hem babasını hem de kendisini terk ettiğini söyleyerek, ailesinin dağılmasında annesini suçlu olarak görür.

Ryan ve Kellner'e göre, yetmişli yıllar boyunca kadınları aile yuvasını yıkmakla suçlayan bir grup filmde (Kramer Kramer'e karşı, Şampiyon gibi), kötü ve bencil annelerin karşısına, sevgi dolu, kendilerini çocuklarının yetişmesine adanmış erkek imgeleri yerleştirilmiştir. Sevecenlikle çocuk büyüten yeni bir baba imgesi bu dönemde yaratılmıştır (248). Oysa "Deep Impact"de kadın bakış açısıyla Jeny, annesini bıraktığı için babasını suçlar.

"Deep Impact" filminde varolan toplumsal yok olma korkusu, "Armageddon" filminin de temel sorunsalıdır. Bu durumda kahramanın korkuyla mücadele etmesinin yolu, ileriye doğru atılmasıdır. Harry, tehlikeli durumlardan uzaklaşmak yerine, onları arar ve ön plana çıkarır. Kahramanlık, tehlike üstünde ve onun yarattığı duygular üstünde bir zafer kazanma biçimi olarak tanımlanmaktadır. Korkuya tamamıyla hakim olunması olgusu, tehdidin bilinçli olarak algılanması ve ona karşı kararlı bir mücadele verilmesiyle olur. Kahramanlık eyleminde özne, etrafını saran korkuyu aşmak zorundadır (Mannoni 1992:122). Harry, aktif ve rasyonel bir karakter olarak, dünyayı kurtarmak için bizzat kendisi gider ve korkusunu yenerek, bu uğurda ölmeyi bile tercih eder.

Filmde, teknolojiyi erkeklerin kullandığı ve ürettiği görülmektedir. Azizah al-Hibri (Donovan 1992:337,338) erkeklerin bu teknolojik emperyalizmini, Freud'un "penis kıskançlığına" karşı geliştirdiği kuramında açıklamıştır. Tarih öncesi erkeklerin kadınların yeniden üretim güçlerine, yani kadınların birden ve güçlü bir şekilde ama ölmeden kanayabilmelerine karşı kıskançlık duyduklarını ve bu fiziksel süreci ölümsüzlük aracı olarak gördüklerini savunur. Kadınların kanama dönemlerinden sonra sürekli iyileşmesi ve kendini yeniden üretmesi, erkeklerin kendilerini hayatın sonsuz yeniden üretiminden mahrum edilmiş ve dışlanmış hissetmelerine neden olmuştur. Bu durumda erkekler kadınları asıl öteki ama üstün bir öteki olarak görmüşlerdir. Erkekler, kendi üstünlük duygusunu oluşturabilmek için üretime ağırlık vermiştir. Üretim, yeniden üretimin bir taklidi haline gelmiş, erkek tüm enerjisini teknolojiye vermiştir. Erkek kimliğinin oluşabilmesi için, ötekinin, kadının, dişileştirilmiş doğanın (teknolojinin) egemenlik altına alınması gerekmektedir. Teknolojik emperyalizm, aslında erkeğin kendi yetersizlik duygusundan, yeniden üretimi gerçekleştirememesinden dolayı, dişi olandan korkmasından ve onu reddetmesinden kaynaklanır. Erkek kendini bu yolla onaylatmaya çalışır.

"Armageddon", erkeklere atfedilen teknolojik fetişizmin toplu bir gösterimidir (Teknoloji/doğa karşıtlığı) (Bakınız: Şekil 14).

Şekil 14: "Armageddon" ve teknoloji.

Teknolojiye sahip olmanın erkeklere getirdiği güç ve teknoloji ile varolan koşulların, sınırların ötesine geçebileceğine dair verilen güvence, filmdeki teknolojik emperyalizmi kuvvetlendirmektedir. Varoluşçu feminist bakış açısıyla, filmdeki erkeklere dair toplumsal rol modelleri, kendi varlıklarını sorgulamayan ve kendi kimliklerini kurabilmek için dişi ve dişiliğe ait her şeyi reddeden ve aşağılayan ataerkil sistemin erkek temsilileridir. Yok etmek istedikleri nesnelere dişil özellikler yükleyen erkek karakterler, simgesel düzende dişi tehlikesini yok etmektedirler.

Sonuçta "Aile, Tanrı, ülke" üçlemesiyle (Güçhan 1999:202) filmin muhafazakar

yapısı ortaya çıkar.

4. "Deep Impact" ve "Armageddon" Filmlerinin Genel Değerlendirilmesi

4.1. "Deep Impact" Filmi Hakkında Genel Değerlendirme

Filmin ismine uygun bir biçimde, kadın bakış açısıyla filmde derin bir "aile ideolojisi" bulunmaktadır. Film, Amerikan çekirdek ailesini korumaya yönelik muhafazakar bir ideolojiyi örtük olarak barındırır. Filmde kadınların kültürel temsillerinin inşa edilişi, modern kadın temsili olumsuzlama ve geleneksel toplumsal kadın temsili önemi onama şeklindedir. Modern temsil yaşamından fedakarlık yapıyormuş gibi gösterilerek ataeril sistem tarafından cezalandırılır ve kadınlar için geleneksel rollerin sürekliliğinin önemi vurgulanır. Filmde metin içinde de geçen bazı ayrıntılarda (babanın ailesini dağıtıp, genç bir kadınla evlenmesinin olumsuzlanması, uzay gemisini yönetenlerden birinin kadın astronot olması gibi) kadın bakış açısına rastlanır ama genelde erkek ege-men sistemin varlığı kendini hissettirir.

4.2. "Armageddon" Filmi Hakkında Genel Değerlendirme

"Armageddon" ataeril sistemdeki toplumsal rol modellerini yeniden üretir. Erkek bakış açısıyla kadın karakter, filmde hem bir tehdit nesnesi, hem de bireyselliği olmayan, erkeğe göre tanımlanan (birinin kızı, birinin eşi v.d.) bir fetiş nesnesidir. Kadın temsili, erkek arzularının ve korkularının simgesi olarak geleneksel toplumsal rollerine uygun olarak oluşturulmuştur. Erkeğe ait toplumsal rol modelleri ise, erkeklerin toplumdaki varolan toplumsal statülerini, iktidarlarını pekiştiren ve haklı çıkaran modellerdir.

"Armageddon"da dünyayı koruma misyonu takım işi gibi gözükse de, aslında tek bir erkek kahramanın ve onun yerine geçecek olan varisinin üzerine yoğunlaşır. Harry kendini insanlık adına feda ederek bireyciliği öne çıkarırken, "Deep Impact"de, tüm takım kendini feda ederek insanları kurtarır. "Armageddon" misyonda petrol işçilerini kullanırken, "Deep Impact" filminde sadece profesyonel astronotlar kullanılır. Bu durum erkek yönetmenin bilinçdışının, erkek figürü tek başına kahramanlaştırma, yüceltme arzusunu gösterir.

Dolayısıyla "Armageddon" filmi erkek bakış açısıyla yaratılmasının sonucu olarak, "Deep Impact" filmine göre daha muhafazakar bir filmidir.

5. SONUÇ

Filmlerdeki ortak noktalardan biri "aile ideolojisi"dir. "Deep Impact", çekirdek aile başta olmak üzere insanlar arasındaki geleneksel ilişkilerin önemini vurgularken ve kadın figürlerini ataeril sistemin içinde olsalar da aktif birer özne olarak gösterirken; "Armageddon", muhafazakar yapıyla kadının toplumdaki ikincil toplumsal statüsünü ve rolünü pekiştirir ve kadına yalnızca "geleneksel aile" bağlamında destek verir.

62

Aslında bu iki film, aynı konuya farklı cinsiyetlere sahip bireylerin bakışlarının nasıl olabileceğine dair iyi birer örnektir. Feminist kuram açısından bakıldığında, her iki filmde de sembolik düzenin dışına çıkmayı başarmış bağımsız bir feminist özne bulunmamaktadır. "Armageddon" bu konuda katı ve geleneksel bir tutum izlerken, "Deep Impact"de kadına liberal bir yaklaşım mevcuttur. Zaten "Deep Impact" kadını bir duyarlılıkla karakterlerin ayrıntılarına girerken, "Armageddon" ilişkilerin daha yüzeysel işlendiği, erkeklerin kamusal alanına ait değerlerin (politika, bilim, ordu, teknoloji gibi) yoğun olduğu bir filmidir.

Örnek olarak incelenen "Deep Impact" ve "Armageddon" filmlerinde dünyayı yok etmeye aday kuyruklu yıldız ve asteroid göstergesinin ortak yan anlamları; kitlesel yok olma karşısında duyulan korkunun toplumsal bütünleşmeyi sağlamasını simgelemesidir. Muhafazakar ideoloji için toplumsal bütünleşme ve birleşme çok önemli bir idealdir. "Armageddon" filminde farklı olarak, yönetmenin erkek olması dolayısıyla, asteroide dişil özellikler yüklenmiş; asteroid kadının sembolik düzen için oluşturduğu potansiyel tehlikenin metaforu olmuştur.

Filmlerin, türsel film eleştirisi yaklaşımıyla ele alındığında, ortak temalarının dışında ortak ideolojilere de sahip olduğu görülmektedir:

Sorunsal: Aynı

Kahramanlar: Beyaz ve erkek

Misyonları: Dünyayı kurtarmak

Tehdit altındaki bölge: Amerika

Kurtarıcı: Amerika

Korku: Kolektif ve bireysel bilinçaltı korkusu: kitlesel yok olma, sembolik düzene yönelik kadın tehdidi

Korku nesnesi: Kuyruklu yıldız, asteroid

Amaç: Çekirdek ailenin devamlılığının sağlanması, dolayısıyla toplumsal birleşme ve bütünleşmenin sağlanması

Sonuç olarak günümüzde yeni toplumsal cinsiyet mitlerini oluşturmanın gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Filmlere genel olarak bakıldığında, eski mitleri tamamiyle reddeden yeni ve bağımsız kadın temsilleri yoktur. Özellikle "Armageddon" filminde, kadına muhafazakar bir yaklaşım vardır. "Deep Impact" filminde ise, devrimsel değil de evrimsel bir gelişme izlenimi uyandıran Jeny karakteri, eski ve yeni mitlerin sentezlenmesiyle oluşmuş ama sonunu eski mitlerin geçerliliğine bağlayan bir öznedir. "Bağımsız çalışan bir kadın"mış gibi gösterilen Jeny, eski geleneksel değerlerin haklılığını kanıtlayan bir figür olarak ataerkil sistemin içine yerleştirilir. Kısacası, iki filmde de bağımsız feminist bir kadın karakter yoktur. İki filmde de kuyruklu yıldız ve asteroid imgesinin sembolik olarak izleyiciye aktardığı mesaj, ataerkil ideolojinin oluşturduğu aile miti, erillik miti ve dişilik mitinin doğruluğuyla ilgilidir.

Varoluşçu feministlerin savunduğu gibi, nesne olmayı reddetmek ve içselleştirilen ötekilik ideolojisinden kurtulmak gerekmektedir. Dolayısıyla günlük yaşamdan başlanarak nesne olmanın reddedilmesi ve bu konuda bilinçlenmenin gerekliliği sözkonusudur. Filmlerde sunulan kadına ait kültürel temsillerin, feminist perspektiflerden sunulmaya başlaması, bilinçlenmenin ilk basamağı olmalıdır. Bunun için de kendini yetiştirmiş ve bilinçlenmiş kadın yönetmenlerin misyonu edinmeleri gerekmektedir. Ancak bu yolla kadınların erkekler tarafından nesne olarak değil, özne olarak tanımlanmaya başlaması mümkündür.

Kaynakça

- Batur, Yüksel (1998). Bilim Kurgu Sinemasında Şiddet Ve İdeoloji. Ankara: Kitle Yayıncılık.
- Coward, Rosalind (1993). Kadınlık Arzuları. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Donovan, Josephine (1992). Feminist Teori. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Erdem, Tuna v.d.(1998)."Derin Darbe", Sinerama (4): 22. Şirin, Uygur (1997). "Mesaj", Sinema (36) :30.
- Erkman, Fatma (1987) Göstergelime Giriş. İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Fiske, John (1996). İletişim Çalışmalarına Giriş. Ankara: Bilim Sanat Yayınları/Ark.
- Güçhan, Gülseren(1999).Tür Sineması, Görüntü Ve İdeoloji. Eskişehir: T.C.: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:1171, İletişim Bilimleri Fakültesi Yayınları: No:34.
- Leoff, Constance (1994). Blöfçünün Rehberi Feminizm. İstanbul:Afa Yayınları.
- Mannoni, Pierre (1992). Korku. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Modleski, Tania (1998). Eğlence İncelemeleri. İstanbul: Metis Yayınları.
- Mulvey, Laura (1997). "Görsel Haz ve Anlatı Sineması", 25.KARE (21) :38-46.
- Özden, Zafer (2000). Film Eleştirisi. İstanbul:Afa Yayıncılık.
- Roloff, Bernhard ve Georg Seeblen (1995).Ütopik Sinema. İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Ryan, Michael ve Kellner, Douglas (1997). Politik Kamera. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Şirin, Uygur (1998). "Derin Darbe", Sinema (43): 28.
- Yelkenli, Mustafa(2001)."Bilimkurgu Ne Değildir?", [http://Mail. Baskent.Edu.Tr/~98214002/Makaleler/Mustafa/Bk_Ne_Degildir.Html](http://Mail.Baskent.Edu.Tr/~98214002/Makaleler/Mustafa/Bk_Ne_Degildir.Html), 30.06.01.